

Звіт про III Національний конгрес «Актуальні питання перинатальної неврології» 19–21 жовтня 2023 року, м. Київ, Україна

19–21 жовтня 2023 року в такий складний час для нашої Батьківщини, попри воєнні дії у місті Києві в готелі «Київ» відбувся III Національний конгрес «Актуальні питання перинатальної неврології», організований ДУ «Інститут педіатрії, акушерства і гінекології імені академіка О.М. Лук'янової НАМН України», Національною академією медичних наук України, Асоціацією дитячих неврологів України, Асоціацією педіатрів України.

У роботі конгресу брали участь понад 500 учасників у режимі як офлайн, так і онлайн. Серед них були спеціалісти з дитячої неврології, неонатології, педіатрії, дитячої психіатрії, дитячої нейрохірургії, медичної генетики, фахівці сімейної медицини з більшості регіонів України, завідувачі та професорсько-викладацький склад профільних кафедр вищих навчальних медичних закладів України, провідні науковці Національної академії медичних наук України, які працюють у галузі дитячої неврології, неонатології та ін. Це надзвичайно обнадійливо з урахуванням того факту, що відповідно до даних обласних неврологів, на сьогодні залишилось 328 дитячих неврологів, які працюють у державних закладах охорони здоров'я.

Відкриття конгресу розпочалося з хвилини мовчання, присвяченій вшануванню пам'яті видатних фундаторів та представників неврологічної школи України, а саме — корифея педіатрії, академіка НАМН України, професора Лук'янової О.М., першого нейропедіатра в Україні, професора Гершман Р.Н., видатного нейрореабілітолога, героя України, академіка НАМН України, професора Козьявкіна В.І., професора Чуприкова А.П., видатного вченого в галузі неврології Західного регіону України, професора Пітика М.І., доцента Перфілова О.П., видатного педагога та дитячого невролога, доцента Коноплянко Т.В., дитячого невролога, наукового співробітника Шевченко–Цимбалюк Т.Б., головного дитячого невролога Херсонщини — Горба А.Л., заслуженого лікаря України Лях О.Ф., головного дитячого невролога Чернівецької області — Паламар Л.Г. та молодого дитячого невролога, який загинув внаслідок ракетної атаки росії по місту Вінниця, — Павла Ковальчука.

Під звуки Гімну України всі учасники конгресу вшанували хвилиною мовчання пам'ять захисників та захисниць України, учасників війни, які пожертвували своїм життям, щоб подібні заходи могли відбуватися в Незалежній Україні.

Із вступним вітальним словом до учасників конгресу звернувся директор ДУ «Інститут педіатрії, акушерства і гінекології імені академіка О.М. Лук'янової НАМН України» (далі — ДУ «ІПАГ ім. акад. О.М. Лук'янової НАМН України»), академік НАМН України **Антипкін Ю.Г.** Він зазначив, що під час війни ми вкотре переконаємось наскільки важливим є захист життя та здоров'я дітей. Також академік Антипкін Ю.Г. зосередив увагу на проблемі перинатальної неврології, яка є однією із провідних у нейропедіатрії. Тому обговорення цих питань професіоналами на форумі такого рівня є надзвичайно важливим. Юрій Геннадійович відзначив президента Асоціації дитячих неврологів України, професора Кирилову Л.Г. за продовження традицій педіатричної та неврологічної школи, яка була започаткована академіком Лук'яновою О.М. та проф. Гершман Р.Н.

Інститут пишається тим, що дитячі неврологи є авангардом для вирішення багатьох проблем, які виникають перед ними у сфері діагностики та лікування. Останні наукові роботи відділення присвячені вирішенню складного завдання — діагностики та лікування епілептичних енцефалопатій, які мають клінічні прояви розладів аутистичного спектру та можуть мати безсудомний перебіг.

Також академік наголосив на тому, що з 2012 року відповідно до рішення Вченої ради інституту відділення психоневрології для дітей з перинатальною патологією, ДУ «ІПАГ ім. акад. О.М. Лук'я-

нової НАМН України» під керівництвом професора **Кирилової Л.Г.** почало вивчати орфанні захворювання і стало першим всеукраїнським референс-центром із вивчення рідкісних захворювань у дітей.

Наукову програму конгресу розпочали академік Антипкін Ю.Г. та професор Кирилова Л.Г. У доповіді, присвяченій здобуткам та перспективам розвитку перинатальної неврології в Україні, було підкреслено, що саме ДУ «ІПАГ ім. акад. О.М. Лук'янової НАМН України» є провідною науково-дослідною установою з питань надання медичної допомоги дітям із перинатальними ураженнями центральної системи. Особливістю відділення психоневрології для дітей з перинатальною патологією та орфанними захворюваннями є діагностика та лікування дітей із надзвичайно рідкісними (раритетними, орфанними) захворюваннями, які можуть мати початок із раннього періоду новонародженості. Саме в ДУ «ІПАГ ім. акад. О.М. Лук'янової НАМН України» госпіталізують дітей із такою патологією зі всіх регіонів України, де мультидисциплінарна команда у складі фахівців різноманітних педіатричних спеціальностей проводить діагностичний пошук та розробку алгоритму лікування.

Генеральний директор Міжнародної реабілітаційної клініки імені академіка В.І. Козявкіна, канд. мед. наук **Козявкіна Н.В.** у своїй доповіді «Подумав, сказав, зробив...» вшанувала досягнення героя України, член-кор. НАМН України, професора Козявкіна В.І. та доповіла про сучасні реалії роботи Міжнародної реабілітаційної клініки Козявкіна в м. Трускавець. З боєм у серці всі учасники конгресу сприйняли світліни зруйнованих корпусів Міжнародної реабілітаційної клініки імені академіка В.І. Козявкіна на Арабатській стрілці Херсонської області, яка постраждала внаслідок збройної агресії росії та на сьогодні знаходиться в окупації.

Директор ДЗ «Український медичний центр реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи МОЗ України», експерт у галузі дитячої неврології, доцент **Мартинюк В.Ю.** у своїй доповіді висвітлив проблему підходів до реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи в Україні, а саме необхідність комплексного підходу до даної категорії дітей та особливості впровадження послуг раннього втручання.

Головний лікар Херсонської обласної дитячої клінічної лікарні **Холодняк І.В.** розповіла про реалії пережитого під час життя в окупації лікарів закладу та особливості надання допомоги, з яким зіштовхнулися медичні працівники та люди регіону під час війни. Також була присвячена увага неврологічній службі Херсонської обласної дитячої клінічної лікарні, заснованої під керівництвом головного невролога Херсону Горба А.Л., та сучасний стан і проблеми, з якими зіштовхуються пацієнти з неврологічними захворюваннями м. Херсона та області. На сьогодні в обласній дитячій лікарні працює один дитячий невролог.

Завідувачка відділення нейрохірургії дитячого віку ДУ «Інститут нейрохірургії ім. акад. А.П. Ромоданова НАМН України», професор **Вербова Л.М.** у своїй доповіді «Участь нейрохірурга в лікуванні дітей із перинатальною патологією» доповіла про стан проблеми лікування в дитячій клініці інституту дітей із такими наслідками перинатального ураження нервової системи, як гідроцефалія, вроджені вади розвитку, злоякісні пухлини та ін.

Програма другого пленарного засідання розпочалась із доповіді завідувачки лабораторії геноміки людини, відділу молекулярної генетики Інститут молекулярної біології і генетики НАН України професора **Лівшиць Л.А.**, в якій була висвітлена роль новітніх генетичних технологій у діагностиці нейродегенеративних захворювань та наведені клінічні випадки для практичного обговорення.

Завідувачка відділу дитячої психоневрології та пароксизмальних станів ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», професор **Танцюра Л.М.** виступила з доповіддю, «Аутоімунні епілепсії: критерії, що дозволяють запідозрити захворювання», в якій торкнулася питання проблеми діагностики та лікування складних аутоімунних епілепсій та складнощів, з якими може зіштовхнутися спеціаліст.

Проблему розладів аутистичного спектру з позиції дитячого психіатра представив на конгресі дитячий лікар-психіатр, завідувач відділу психічних розладів дітей та підлітків ДУ «Інститут психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків МОЗ України», керів-

ник секції дитячої психіатрії Асоціації психіатрів України **Марценковський І.А.** У своїй доповіді «Розлади розвитку при аутизмі. Погляд на діагностику та терапію через призму неврології та психіатрії» він висвітлив сучасні схеми діагностики РАС у світі та терапевтичні схеми, що використовують на сьогодні лікарі-психіатри в дітей.

З доповіддю, присвяченою проблемам передчасно народжених дітей «Нові дефініції ведення передчасно народжених дітей з хворобами окислювального стресу» виступила професор кафедри педіатрії №3 та неонатології Навчально-наукового інституту післядипломної освіти Харківського Національного медичного Університету **Клименко Т.М.**

Перший день конгресу завершила гостя з Нідерландів — професор **Linda S de Vries**, яка в онлайн-форматі доповідала про проблему діагностики та лікування як доношених, так і недоношених дітей, у яких розвинулась постнатальна постгеморагічна вентрикулодилатація з подальшим спостереженням та ризиком розвитку віддалених наслідків.

Другий робочий день конгресу розпочався з першого пленарного засідання, на якому надзвичайну увагу приділили проблемі діагностики в перинатальній неврології. Перша доповідь лікаря-психіатра, директора генетичної лабораторії «Ультрагеном» **Доленка О.О.** на тему «Сучасні алгоритми діагностики генетичної складової розладів аутистичного спектру та епілепсії» присвячена аналізу лабораторних можливостей генетичної діагностики в Україні. Доповідач навів приклади сучасних можливостей діагностики, які є доступними на сьогодні і відповідають світовій практиці.

Наступна доповідь продовжувала тему лабораторної діагностики в дітей із затримкою розвитку та розладами аутистичного спектру. Президент ГО «Асоціація фахівців у галузі нейроімунології, імунотерапії та нейрореабілітації» **Стефанішин В.М.** розповів про порушення фолатного циклу, а саме про церебральну фолатну недостатність, сучасні підходи до діагностики та лікування.

Головний лікар медичного центру «Лікарська практика», лікар-невролог та нейрофізіолог **Погребняк А.Б.** торкнувся проблеми функціональної ЕЕГ діагностики у своїй доповіді «Стандартизація висновків ЕЕГ у дитячій неврології». Він розповів про сучасні можливості ЕЕГ діагностики в педіатрії і зосередив увагу на важливості грамотної інтерпретації отриманих ЕЕГ даних для того, щоб лікарі-клініцисти могли отримувати зрозумілий висновок та був встановлений правильний діагноз. Особливу увагу було приділено проблемі порушення сну, яка фіксується на енцефалограмі та може бути предиктором епілептичних енцефалопатій.

Практичний характер носила доповідь лікаря-невролога дитячого відділення неврології КНП «Київська міська дитяча клінічна лікарня №1», к.мед.н. **Нечай А.Ф.**, яка містила аналіз клінічного випадку генетичної мутації, що призвела до внутрішньоутробних судом та постнатальної ранньої малюкової епілепсії.

Дитячий лікар-невролог, корекційний психолог, керівник реабілітаційного центру «Нейріка» **Самостян О.П.** в онлайн-форматі доповіла про стан тривожних порушень у дітей сьогодні. Її доповідь «Проекція тривоги сьогодення в дітей шкільного віку у клінічних випадках. Превенція та лікування» відображала, зокрема, проблему тривожних порушень у дітей із міста Дніпро та регіону в умовах війни.

Доповідь «Мультидисциплінарна команда в концепції раннього втручання: пошук консенсусу», яка була презентована доцентом кафедри педіатрії, дитячої неврології та медико-соціальної реабілітації НУОЗ ім. П.Л. Шупика **Панасюк Л.О.** торкалася проблеми всеосяжного підходу до реабілітації дітей з обмеженими можливостями в умовах сучасного реформування закладів охорони здоров'я в Україні.

Проблему діагностики епілепсій продовжив лікар-психіатр дитячий, лікар-невролог дитячий, завідувач дитячого психіатричного відділення КНП «Клінічна лікарня «Психіатрія», доктор філософії **Харитонов В.І.** у своїй доповіді «Діагностика та лікування аутоімунно-асоційованих епілепсій» проаналізував питання дослідження нейрональних аутозапальних антитіл у дітей із резистентними епілепсіями та необхідності диференційного підходу до діагностики змін гіпокам-

пу та медіального відділу головного мозку, які можуть бути наслідком аутозапальних порушень у дітей.

Перше пленарне засідання закінчилося доповіддю «Спінальна м'язова атрофія: сучасні реалії», яку презентувала дитячий невролог, завідувачка відділенням неврології КНП «Київська міська дитяча клінічна лікарня №1», к.мед.н. **Смульська Н.О.** У доповіді була висвітлена ситуація з діагностикою та сучасним лікуванням спінальної м'язової атрофії в Києві та Україні.

Друге пленарне засідання розпочалося з доповіді «Коморбідність та диференційна діагностика розладів аутистичного спектру та розладів дефіциту уваги та гіперактивності», представленої **Макаренко Г.В.** лікаркою-психіатркою дитячої Клініки психічних розладів дітей та підлітків, науковою співробітницею відділу психічних розладів дітей та підлітків ДУ «Інститут психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків МОЗ України».

Надзвичайний інтерес викликала доповідь «Сон та розвиток мозку» гостя з Нідерландів Університетського медичного центру м. Утрехт, професора **Дудінка Джерома**, який у форматі відео-конференції доповів про сучасні дослідження сну в новонароджених та немовлят раннього віку. Зокрема, було зацентровано увагу на важливість повноцінного сну та моніторингу сну в дітей раннього віку для фізіологічного розвитку головного мозку.

У сучасних умовах війни в Україні важливим є захист дитячого здоров'я. З актуальною доповіддю сьогодення «Стрес-індуковані розлади в дітей в умовах воєнного стану» виступила президент Асоціації дитячих неврологів України, керівник відділення психоневрології для дітей із перинатальною патологією та орфанними захворюваннями ДУ «ІПАГ ім. акад. О.М. Лук'янової НАМН України», професор **Кирилова Л.Г.** У своїй доповіді вона відобразила сучасний стан порушення нейророзвитку в дітей в умовах війни на основі власних даних спостереження за дітьми, які перебували на лікуванні в ДУ «ІПАГ ім. акад. О.М. Лук'янової НАМН України».

Продовження теми діагностики розладів аутистичного спектру та поєднання їх з епілепсією було в доповіді **Скрипник Т.В.**, дитячої лікарки-психіатрки Клініки дитячої та підліткової психіатрії, наукової співробітниці відділу психічних розладів дітей та підлітків ДУ «Інститут психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків МОЗ України».

Надзвичайну цікавість викликала доповідь доньки видатного невролога Пітика М.І., дорослого лікаря-психіатра, дитячого лікаря-психіатра, PhD, доцента кафедри психіатрії, наркології та медичної психології Івано-Франківського національного медичного університету **Пітик О.М.** Було висвітлено проблему діагностики розладів аутистичного спектру – «Розлади спектру аутизму і поведінкові порушення. Можливості корекції з точки зору сучасних нейропсихофармакологічних досягнень». Доповідачка розповіла про сучасні погляди на проблему поєднання розладів аутистичного спектру та тривожних порушень.

Цікавою була доповідь доцента кафедри педіатрії Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького **Возняка А.В.** «Порушення поведінки та сну в дітей із позиції педіатра», у якій викладені результати педіатричного спостереження за дітьми з поведінковими порушеннями та розладами сну, а також розглянуто сучасні можливості корекції, які використовуються в педіатричній практиці.

Проблема диференційної діагностики рухових розладів у дитячій неврології була розглянута в доповіді кандидата медичних наук, вченого секретаря ДУ «ІПАГ ім. акад. О.М. Лук'янової НАМН України» старшого дослідника **Мірошникова О.О.** – «Рухові розлади у дітей: генетика, диференційна діагностика, лікування». Доповідач розкрив сучасний погляд на проблему диференційної діагностики генетичних дистоній, новітні можливості генетичної діагностики та лікування. Було наведено приклад генетично-детермінованої некінезігенної дистонії, яку спостерігали у відділенні психоневрології нашого інституту.

Цікава доповідь гості з Австрії професорки університетської клініки для дітей та підлітків м. Грац, експерта в галузі нейроімунології **Плеко Барбари** транслувалася в онлайн-форматі і торкалася сучасних дефініцій патогенезу, діагностики та лікування нейрометаболічних захворювань. Було наведено клінічні випадки з алгоритмами диференційного діагнозу та лікування даних порушень у дітей, які перебували на лікуванні в університетській клініці м. Грац.

Теплими та підбадьорливими заключними словами закрила конгрес президент Асоціації дитячих неврологів України, керівник відділення психоневрології для дітей з перинатальною патологією та орфанними захворюваннями ДУ «ІПАГ ім. акад. О.М. Лук'янової НАМН України» професор Кирилова Л.Г. Вона побажала перемоги у війні та наснаги в непростій роботі з дітьми в умовах сучасного стану з надією, що наступний Конгрес буде проходити у Вільній Україні в режимі офлайн.

Під час проведення конгресу було заслухано 27 доповідей, присвячених актуальним питанням дитячої неврології, зокрема, організації та стандартам неврологічної допомоги дітям з епілептичними енцефалопатіями та розладами аутистичного спектру. Розглянуто питання надання медичної допомоги дітям в умовах війни та вплив стрес-індукуючих факторів на порушення нейророзвитку в дітей. Великий блок доповідей торкнувся сучасних можливостей діагностики як генетичної, так і інструментальної, а також лікування неврологічних захворювань у дітей. Проблеми реабілітації дітей із захворюваннями нервової системи в реаліях нашої країни було висвітлено для пошуку консенсусу. У конгресі взяли участь провідні фахівці з дитячої неврології, члени EPNS. Слід зазначити, що всі доповіді, які прозвучали на конгресі, було підготовлено на високому науковому та професійному рівні, а рекомендації обґрунтовано з позиції доказової медицини.

Резолюція
III Національного конгресу
«Актуальні питання перинатальної неврології»
(19–21 жовтня 2023 року, м. Київ)

Основні науково-практичні теми конгресу:

1. Пренатальна діагностика вроджених вад розвитку.
2. Гіпоксично-ішемічне порушення і ураження ЦНС в дітей, проблеми нейропротекції.
3. Оцінка стану дітей, які перенесли критичні стани в період новонародженості.
4. Неонатальні судоми.
5. Епілептичні синдроми та епілептичні енцефалопатії в дітей раннього віку.
6. Нейрометаболичні епілептичні енцефалопатії.
7. Орфанні захворювання в дітей раннього віку.
8. Розлади аутистичного спектру в дітей раннього, дошкільного та шкільного віку.

Згідно із даними голів регіональних осередків Асоціації дитячих неврологів, на сьогодні в Україні залишилось усього 328 дитячих неврологів, які працюють у державних закладах охорони здоров'я, що загалом пов'язано із закриттям медичних закладів на тимчасово окупованих територіях України, зокрема Донецькій, Луганській, частини Херсонської, Запорізької, Харківської областей. У місті Херсоні на сьогодні працює наявний лише 1 спеціаліст.

Перинатальні ураження нервової системи в дітей традиційно залишаються в центрі уваги наукової та практичної педіатрії, що обумовлено місцем даної патології у структурі захворюваності та інвалідності. За останні десятиріччя простежується стійка тенденція до зменшення неонатальної смертності, натомість показники дитячої інвалідності в Україні залишаються незмінними.

З огляду на актуальність та невирішеність проблем профілактики інвалідизації, пов'язаної з патологією нервової системи в новонароджених та дітей раннього віку, необхідністю збереження і розвитку профілактичних принципів охорони здоров'я дитячого населення, конгрес приймає наступну резолюцію:

1. Звернутися до Уряду України, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства освіти та науки від імені Асоціації дитячих неврологів України з метою підтримки існування дитячої неврології як окремої медичної спеціальності, а не субспеціальності педіатрії, збільшити тривалість курсів спеціалізації з дитячої неврології до 5 місяців та відновити існування інтернатури зі спеціальності «Дитяча неврологія».
2. Створити реєстри дітей з орфанними захворюваннями та вродженими вадами розвитку нервової системи з метою оцінки поширеності даних станів серед дитячого населення України.

3. Звернутися до владних структур держави, щодо необхідності забезпечення неврологічних відділень лікарень потрібними сучасними засобами діагностики та лікування.
4. Звернутися до Міністерства охорони здоров'я щодо затвердження алгоритму направлення на генетичне дослідження дітей з порушенням нейророзвитку тільки після висновку мультидисциплінарної команди у високоспеціалізованих закладах надання медичної допомоги.
5. Поширити серед неврологів України інформацію щодо можливостей та переваг вступу до Європейської спілки дитячих неврологів.
6. Організувати курси підвищення кваліфікації для спеціалістів у вигляді перебування стажування у високоспеціалізованих закладах охорони здоров'я, зокрема ДУ «ІПАГ ім. акад. О.М. Лук'янової НАМН України».
7. Здійснювати збір інформації щодо потреби дітей у регіонах України у протиепілептичних лікарських засобах за участю дитячих неврологів.
8. Підтримати Глобальний план ВООЗ щодо протидії епілепсії та іншим неврологічним хворобам (Intersectoral Global Action Plan on Epilepsy and other Neurological Disorders) та всіляко сприяти його імплементації в Україні.

Організатори та учасники конгресу висловлюють слова подяки партнерам, які підтримали проведення цього наукового заходу, усім спікерам та учасникам Конгресу.

**Директор ДУ «Інститут педіатрії,
акушерства і гінекології імені
академіка О.М. Лук'янової НАМН України»,
академік НАМН України**

Ю.Г. Антипкін

**Президент Асоціації дитячих неврологів
України, д.мед.н., професор**

Л.Г. Кирилова